

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кафедра теорії та історії держави і права

Адамович С.В

Історія держави і права зарубіжних країн

**Методичні вказівки для здобувачів денної форми навчання Навчально-
наукового юридичного інституту
з питань підготовки семінарських занять**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Право»

Спеціальність 081 Право

Галузь знань 08 Право

Івано-Франківськ

2024

Адамович С.В. Історія держави і права зарубіжних країн: методичні вказівки для здобувачів денної форми навчання Навчально-наукового юридичного інституту з питань підготовки семінарських занять (рівень вищої освіти – перший (бакалаврський); освітня програма – «право»). Івано-Франківськ, 2024. 38 с.

Методичні вказівки містять типові плани семінарських занять, списки рекомендованої літератури, запитання для самоперевірки. Розрахований на студентів денної форми навчання та викладачів юридичних навчальних закладів

Схвалено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № 2 від 04 жовтня 2024 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
Протокол № 4 від 5 грудня 2024 р.

Рецензенти:

Андріюк В.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Комар В.Л., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ВСТУП

Історія держави і права зарубіжних країн належить до групи теоретико-історичних наук, які складають теоретичну основу галузевих юридичних наук і формують значну частину понятійного апарату юриспруденції. Щоб зрозуміти сучасні державу і право, треба знати, як вони виникли, які основні етапи пройшли в своєму розвитку, які причини впливали на їх утворення, становлення, розвиток, зміни їх форми і змісту. Отже, історія держави і права зарубіжних країн не тільки не відокремлена від позитивного права, але слугує найкращою передумовою його засвоєння, розуміння. Зрозуміло, що у студентів, що навчаються на освітньо-професійній програмі «Право» цей предмет має викликати особливе зацікавлення і є важливий для здобуття ним необхідних компетентностей.

Однією з найважливіших форм засвоєння усіх предметів є семінарські і практичні заняття, які сприяють виробленню у студентів умінь самостійно працювати, творчо мислити, давати оцінку історико-правовим явищам. Для підготовки до семінарських і практичних занять студентів пропонуються плани, які охоплюють тему, порядок її розгляду і відповідну літературу. Особливу увагу потрібно звернути на першоджерела: пам'ятки права, нормативні акти, кодифікації. Допоміжним матеріалом є підручники і навчальні посібники для студентів вузів, що навчаються за спеціальністю "Правознавство".

Методичні вказівки з навчального курсу "Історія держави та права зарубіжних країн" для студентів-правників складено з урахуванням сучасних оцінок історичною та юридичною науками державно-правових явищ країн далекого та близького зарубіжжя. Глибоке вивчення й оволодіння знаннями "Історії держави та права зарубіжних країн" необхідне майбутнім юристам для того, щоб краще пізнавати сутність, функції і соціальне призначення держави, її правової системи, правильно орієнтуватися у внутрішньополітичній та міжнародній обстановці і, відповідно, ефективніше і плідніше виконувати свої функціональні повноваження.

Творче засвоєння історичного досвіду розвитку держави та права набуває особливого значення сьогодні, за умов відродження державності, використання багатого досвіду державотворчості у світі для побудови незалежної Української держави, формування та утвердження її правової системи.

Навчально-методичні рекомендації та тестові завдання складено з урахуванням тісного зв'язку історії держави і права зарубіжних країн з історією держави і права України, всесвітньою історією, а також теорією держави та права, іншими юридичними дисциплінами. У той же час розмежовується матеріал, що вивчається історією держави та права зарубіжних країн, від матеріалу споріднених історико-юридичних дисциплін, а також галузевих юридичних наук.

Методичні вказівки з курсу "Історії держави і права зарубіжних країн" сприятиме засвоєнню **загальних компетентностей**:

- ✓ здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ✓ здатності вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- ✓ здатності бути критичним і самокритичним;
- ✓ здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Крім того, формуватимуться спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

✓ знання і розуміння ретроспективи формування вітчизняних, європейських та міжнародних державно-правових інститутів.

✓ здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів національного та міжнародного права, розуміння їх правового характеру і значення.

У результаті навчання здобувачі зможуть визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин, які мають національне чи глобальне значення; використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин; доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло (як українською, так і іноземною мовою); належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

Здобувачі повинні вивчити: основи та суть марксистського та цивілізаційного поглядів на історію взагалі, та історію держави і права зарубіжних країн зокрема; фактичний матеріал з історії держави і права зарубіжних країн; розвиток права й основні кодифікації.; **уміти:** розбиратися в питаннях виникнення, походження, розвитку, еволюції та особливостях державно-правових систем; використовувати знання даного курсу при подальшому вивченні таких дисциплін, як ТДП, Історії держави і права України, інших юридичних дисциплін, включаючи цивільне право, кримінальне право та процесуальне право.

Готуючись до практичного заняття, студент повинен :

Опрацювати конспект відповідної лекції. Знайти потрібний матеріал в підручниках, навчальних посібниках, на онлайн-ресурсах і опрацювати його, особливу увагу звернути на законодавчий матеріал. Для покращення засвоєння матеріалу рекомендується конспектування у спеціальному зошиті витягів з нормативно-правових актів, рекомендованих праць видатних вчених для використання їх під час виступу, що робить відповідь аргументованою і повною.

Завдання для самостійної роботи необхідно опрацьовувати після завершення підготовки до практичних занять, коли повністю опрацьована тема.

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА 1. ЗАКОНИ ВАВИЛОНСЬКОГО ЦАРЯ ХАММУРАПІ

(2 год.)

Методичні вказівки:

Завданням семінару є вивчення характерних рис рабовласницької держави і права країн Стародавнього Сходу. Для правильного і повного розуміння особливостей розвитку стародавнього Вавилону треба проаналізувати його суспільний і державний лад. Відсутність протягом тривалого часу приватної власності на землю, збереження сільської общини, поєднання патріархальних форм рабства з пережитками родового ладу, східний деспотизм як форма державної влади. Все це знайшло своє відображення у вавилонському праві.

При підготовці до семінару важливе значення має ознайомлення з першоджерелами, зокрема з текстом законника Хаммурапі. Вивчення і аналіз законника допоможе студенту глибше зрозуміти особливості соціальних і державно-правових інститутів однієї з характерних держав, які вперше виникли в історії людства.

Питання для обговорення:

1. Виникнення рабовласницької держави і права, їх характерні ознаки і суть.
2. Характерні риси і особливості країн Стародавнього Сходу. Три відомства в цих країнах.
3. Утворення Вавилонської держави (її виникнення, суть, розвиток та падіння).
4. Суспільний лад Вавилону.
5. Державний устрій Вавилону.
6. Право у стародавньому Вавилоні:
 - а) Джерела права у стародавньому Вавилоні. Причини видання та система законів царя Хаммурапі.
 - б) Форми власності на землю і рабів.
 - в) Зобов'язальне (договірне) право.
 - г) Шлюбно-сімейне і спадкове права.
 - д) Кримінальне право. Злочини і покарання.
 - е) Пережитки первіснообщинного ладу. Судовий процес Докази.

Контрольні питання:

1. Які особливості розвитку держави у Вавилоні у порівнянні з Давнім Єгиптом та Стародавньою Індією.
2. Які етапи розвитку Давньовавилонської держави?
3. Які причини занепаду Вавилону?
4. Які джерела права передували прийняттю законів царя Хаммурапі?
5. Які особливості правового режиму "ілку".

6. Які особливості договору тамкара з шамаллу?
7. Який порядок спадкування існував у вавилонському праві?
8. Класифікація злочинів за законником Хаммурапі.
9. Які особливості судового розгляду справ у древньому Вавилоні?

Література:

1. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Велика Є.С. Види покарань у праві держав Стародавнього Сходу. Право і безпека. 2010. №5. С.57-61.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
5. Державне управління в країнах Стародавнього Сходу / В. В. Омельчук (керівник авт. колективу, вступ), [автор передмови Ю. С. Шемшученко]: навчальний посібник. К., 2015.
6. Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макачук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є.Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
8. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
9. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
10. Колос М.І. Стародавній Схід: генезис кримінально-правового регулювання та охорони суспільних відносин. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2015. №2(12). С1-30.
11. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. - К.: Либідь, 2000.
12. Макачук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: "Аттіка",2000.
13. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
14. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.

15. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
16. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник Т. І. Львів: Сполом, 1999 р.
17. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
18. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К Каравела, 2008.
19. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.
20. Щербатюк, В. М., Крижна, В. В., & Сокур, Ю. В. Суспільний та державно-правовий розвиток Стародавнього Вавилону: сучасна вітчизняна історіографія. *Сторінки історії*, 2022. №54.

ТЕМА 2. СУСПІЛЬНИЙ І ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ АФІНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

(2 год)

Методичні вказівки:

Процес утворення і формування держави в Греції становить великий інтерес щодо вивчення питання про походження держави і права взагалі. Утворення Грецької держави і, зокрема, Афінської держави, є класичним зразком формування держави на розвалинах первіснообщинного ладу. У процесі підготовки семінару треба звернути увагу на аналіз змісту реформ Тезея, Солона і Клісфена, на утворення органів державної влади і управління, їх структуру, функції, форми і методи діяльності. Для успішної підготовки до семінару, зрозуміння теми студенту варто, крім вказаної літератури, прочитати праці Платона та Арістотеля, дослідження Геродота.

Питання для обговорення:

1. Характеристика суспільно-політичного ладу в Греції "гомерівської доби".
2. Розклад первіснообщинного ладу і утворення Афінської держави. Реформи Тезея.
3. Реформи Солона і Клісфена.
4. Греко-перські війни. Реформи Ефіялти і Перікла.
5. Суспільний та державний устрій Афін.
6. Суспільний та державний лад Спарти як держава-антипод Афін.

Контрольні питання:

- 1.Порівняйте особливості виникнення держави в Афінах та Спарті.
- 2.Класифікуйте реформи Солона в Афінах.
- 3.Проаналізуйте вплив греко-перських воєн на подальший розвиток державності в Афінах.
- 4.Які особливості правового становища афінських громадян?
- 5.Яким чином у процесі розвитку Афінської держави змінювались повноваження ареопагу?
- 6.Які вимоги ставились до претендентів на державні посади в Афінах?
- 7.Яке місце в судовій системі Афін займала гелієя?
- 8.Охарактеризуйте правове становище метеків.

Література

- 1.Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3-х т. : Підручник. – Чернівці : ТОВ «Видавництво « Наші книги», 2007.
- 2.Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
- 3.Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. — 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
- 4.Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
- 5.Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макарчук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є.Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
- 6.Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
- 7.Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
- 8.Історія стародавнього світу / За ред. Крушкол Ю. С. - К.: Вища школа, 1976. - С. 12-41,47-58,78-99.
- 8.Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. К.: "Аттіка",2000.
- 9.Матвеєва Т.О. Право Давніх Афін. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №8. С.20-24.
- 10.Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
- 13.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.

14. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
15. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник. - Т. І. - Львів: Сполом, 1999.
16. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
17. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 400 с.
18. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
19. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
20. Harris Edward M. Unity and diversity in ancient Greek law. *Classica et Medievalia*, 2024, pp. 129-157.

ТЕМА 3. ДЕРЖАВА І ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

(2 год.)

Методичні вказівки:

Історія Риму являє собою завершення процесу розвитку рабовласницької суспільно-економічної формації. Римська держава є останнім і найбільш досконалим зразком типу рабовласницької держави в її античній формі. Рабовласницький спосіб виробництва досяг тут найвищого ступеня свого розвитку. Разом з тим з особливою силою в римському суспільстві виступили протиріччя цього способу, що привели його до загибелі.

Римська держава переросла в процесі свого розвитку з невеликої міської общини в могутню, світову державу, форми якої змінювались. Римське право стало класичною системою права, універсальною для античного суспільства. Воно пережило падіння римської держави і вплинуло на розвиток права в наступні періоди історії людства (рецепція римського права). З Римом пов'язане виникнення християнства як однієї з світових релігій. Все це необхідно мати на увазі при вивченні цієї теми. Вона охоплює широкий період розвитку Римської держави і права, тому при підготовці питань необхідно абстрагуватись від загальноісторичних подробиць, деталей, звернути увагу на державний механізм в процесі цього розвитку і зміни, характерні риси права тощо.

Питання для вивчення:

1. Організація римського суспільства до утворення держави (X-УІ ст. до н.е.).
2. Виникнення держави у Римі. Реформи Сервія Тулія.
3. Суспільний устрій римської республіки.

4. Державний устрій Риму в період республіки:

- а) народні збори, їх види, роль;
- б) сенат;
- в) магістратура;
- г) збройні сили;
- д) судова система;
- є) управління провінціями.

5. Джерела римського права:

- а) звичаї, звичаєве право, закони, сенатусконсульти;
- б) закони XII таблиць;
- в) преторське право, право народів;
- г) діяльність римських юристів;
- д) характеристика основних галузей та інститутів римського права.

6. Криза рабовласницького способу виробництва. Криза республіканського ладу (законодавство Гракхів; повстання рабів; військова реформа Марія; диктатура; тріумвірати).

7. Перехід від республіки до монархії. Суспільний та державний лад Римської держави в період:

- а) принципату;
- б) домініату.

8. Реформи імператора Діоклетіана. Поділ імперії на Східну і Західну. Реформи Константина. Падіння західно-римської держави.

4. Джерела права в період імперії:

- а) законодавча діяльність імператора;
- б) діяльність юристів;
- в) перші кодифікації права. Кодифікація Юстиніана.

9. Суд і процес у Римі.

Література:

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія Стародавнього Риму. – Чернівці: Книги XXI, 2005.

2. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.

3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.

4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.

5. Джуган В.О. Особливості державно-правового розвитку Римської рабовласницької держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Секція Юридичні науки.*

2018. Вип. 1. Т.1. С.11-15.

6.Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

7.Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макарчук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є.Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.

8.Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

9.Макарчук В. С. Основи римського приватного права. - К., 2000.

10.Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. К.: "Аттіка",2000.

11.Машкін М. О. Історія Стародавнього Риму.-К.: Рад школа, 1952.

12.Мультимедійні матеріали // <http://www.naiaua.kiev.ua/books/idpzk/media.html>.

13.Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.

14.Пилипчук ОО. Зародження і розвиток права в Давньому Римі (середина VIII – VI ст. до н.е.). *Історія науки і техніки*, 2018. 8(1(12)), 179-190.

15.Страхов М. М. Всесвітня історія держави і права: Вип.. 1. Держава і право Стародавнього світу. - Харків: УВС, 1994.

16.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.

17.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. 172 с.

18.Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник. - Т. І. - Львів: Сполом, 1999.

19.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

20.Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 400 с.

21.Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

22.Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

23. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. :

КНЕУ, 2007. - 192 с.

24. Williamson Callie The Laws of the Roman People. Public Law in the Expansion and Decline of the Roman Republic, 350-44 BCE. University of Michigan Press, 2015.

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте передумови виникнення державності у Римі.
2. Охарактеризуйте етапи розвитку Римської держави.
3. Охарактеризуйте інститут екстраординарної магістратури.
4. Яка структура Законів XII таблиць?
5. Охарактеризуйте форми діяльності римських юристів.
6. Охарактеризуйте реформаторську діяльність Гая Гракха.
7. Які види законодавчих актів імператора відомі римському праву?
8. Охарактеризуйте особливості Кодифікації Юстиніана.
9. Назвіть особливості екстраординарного процесу в Римі.
10. Які причини падіння Римської імперії?

**ТЕМА 4. "САЛІЧНА ПРАВДА" - ПАМ'ЯТКА
РАННЬОФЕОДАЛЬНОГО ПРАВА ФРАНКІВ**

(2 год.)

Методичні вказівки:

Предметом вивчення теми причини і особливості утворення і розвитку держави і права Франків. Цей процес має ряд характерних рис, на які треба звернути увагу (фактор завоювання, перехід від родового ладу до феодалізму) "Салічна правда" - важлива пам'ятка звичаєвого та ранньофеодального права, складена в період переходу від первіснообщинного до феодального ладу. Вивчення змісту «Салічної правди» і її розуміння є головним завданням при вивченні теми.

Аналіз статей "Салічної правди" дає можливість з'ясувати ряд питань щодо формування різних за правовим становищем соціальних груп населення, правових інститутів в процесі розпаду первіснообщинного ладу і переходу до феодального суспільства.

Питання для вивчення:

1. Утворення держави Франків.
2. Суспільний і державний лад Франків.
3. Джерела права у Франків. "Салічна правда" (виникнення, структура, загальна характеристика).
4. Характерні риси цивільного, сімейного і спадкового права.
5. Кримінальне право за "Салічною правдою".

6. Суд і процес у державі Франків.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. — Львів: Тріада плюс, 2010. — 511 с.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. — Тернопіль, 2015. — 125 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
8. Макачук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
9. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов. до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 172 с.
13. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. — Харків : Право, 2017. — 248 с.
14. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
15. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
16. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-

метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

17. The Legal Codes of the Salian Franks, the Alamanni, and the Ripuarian Franks. URL: <https://lccn.loc.gov/2021668237>

18. The Laws of the Salian Franks. *Translated by Katherine Fischer Drew*. University of Pennsylvania Press, 2012.

Контрольні питання:

1. Передумови зародження феодальної держави в Європі.
2. Які джерела права були поширеними в державі Франків?
3. Види покарань за "Салічною правдою".
4. Види ордалій за "Салічною правдою".
5. Причини занепаду держави Франків.

ТЕМА 5. ДЕРЖАВА І ПРАВО ФЕОДАЛЬНОЇ АНГЛІЇ

(2 год.)

Методичні вказівки:

Державно-правовий розвиток Англії характеризується, крім загальних закономірностей, цілим рядом особливостей, вивчення яких є предметом семінару. Ряд цих особливостей пов'язаний з утворенням і діяльністю англійського парламенту. Факт завоювання Англії Вільгельмом Завойовником у 1066 р. обумовив своєрідний розвиток феодальної держави і права в Англії незавершений характер феодальних відносин в цілому. Спроби англійських феодалів послабити процес централізації держави не мали такого успіху, як на континенті Європи. Важливе значення в цьому процесі займає конституційний акт "Велика Хартія Вольностей".

Виникнення трьох середньовічних станів обумовило утворення станово-представницького органу - англійського парламенту, який існує донині. Тому студенту необхідно висвітлити причини формування і утворення англійського парламенту, його структуру, функції і компетенцію. На особливу увагу заслуговує питання про формування блоку третього стану і нового дворянства, т. зв. "джентрі", що мало велике значення для структури парламенту, розмежування соціально-політичних інтересів у Англії. Необхідно порівняти англійський парламент з Генеральними Штатами у Франції, вказати на їх схожість і відмінність, пояснити причини відмінностей. Особливості співвідношення різних соціальних верств населення Англії мали велике значення для дальшого розвитку країни, для результатів англійської революції XVII ст. і формування буржуазної держави і права в Англії.

Питання для вивчення:

1. Англосаксонські держави на території Британії.
2. Норманське завоювання Британії (XI ст.) та його вплив на суспільно-політичний устрій країни. Реформи короля Генріха II у XII ст.
3. Велика Хартія Вольностей 1215р., її зміст і оцінка.
4. Станово-представницька монархія у Англії. Обгороджування селянських та общинних земель. "Криваве законодавство".
5. Виникнення, структура, компетенція парламенту.
6. Встановлення та особливості англійського абсолютизму. Державний устрій Англії в період абсолютизму. Роль парламенту.
7. Судова система Англії. Інститут присяжних.
8. Джерела та характеристика основних галузей права феодальної Англії.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
4. Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макарчук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є.Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
8. Макарчук В. С Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
9. Слинько Д.В. Розвиток процесуального права в середньовічній Англії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. №1. С.39-42.
10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.

11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
13. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
14. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
15. Atkins. J. (Re)imagining Magna Carta: Myth, Metaphor and the Rhetoric of Britishness. *Parliamentary affairs*. 2016. Vol. 69. Issue 3. pp. 603-620.
16. Holt JC. Magna Carta. 2015. 462 p.
17. Magna Carta and its Legacies: Freedom and protest. URL: <https://www.coursera.org/learn/magna-carta/home/welcome>.
18. Law and Society in Later Medieval England and Ireland Edited By Travis R. Baker, 2018.
19. Magna Carta: Freedom under Law. URL: https://chertseymuseum.org/magna_carta

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте передумови становлення феодальної держави в Англії.
2. Які основні причини підкорення англосаксів норманами?
3. Особливості правового статусу англійського населення в англосаксонський період.
4. Як вплинула "Війна Червоної та Білої троянд" на становлення англійського абсолютизму?
5. Яка компетенція "Суду зоряної палати"?
6. Охарактеризуйте "Право справедливості" як джерело англійського права.

ТЕМА 6. ДЕРЖАВА І ПРАВО ВІЗАНТІЇ (У-ХУ ст.)

(2 год.)

Методичні вказівки:

Історія держави і права Візантії цікава і повчальна. Виникнувши в результаті поділу Римської імперії на дві частини - вона надалі пішла самостійним шляхом розвитку, пристосовувалась до нових соціально - економічних і політичних відносин пізньоантичної і середньовічної Європи. Розвиток феодалізму, політичних, державних структур та інститутів права мав тут ряд особливостей, своєрідних рис, з огляду на збереження імперією традицій рабовласництва. На це треба звернути увагу.

Пройшовши довгий, понад тисячолітній шлях розвитку, державність і право Візантії, її релігія, культура і освіта - значно вплинули на сусідні держави і народи, зокрема слов'янські, і в тому числі українську державність епохи Русі.

Питання для вивчення:

1. Утворення Візантійської держави.
2. Особливості розвитку феодальних відносин. Суспільний устрій країни у V - VII ст.
3. Державний лад Візантії у V - VII ст.
4. Реформи імператора Юстиніана.
5. Еволюція суспільного устрою і державного ладу у VIII - XV ст.
6. Джерела і характерні риси візантійського права.
7. Вплив візантійської державності і права на державно-правовий розвиток слов'янських народів.

Контрольні питання:

1. Які передумови становлення Візантійської держави?
2. Особливості правового становища населення Візантії.
3. Охарактеризуйте Еклогу як джерело права Візантії.
4. Охарактеризуйте етапи розвитку Візантійської держави.
5. Охарактеризуйте форми впливу Візантійського права на правову систему Болгарії та Сербії.
6. Дайте оцінку впливу Візантії на Руську державність.

Література:

1. Войтович Л. В., Домановський А. М., Козак Н. Б., Лильо І. М., Мельник М. М., Сорочан С. Б., Файда О. В. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / За ред. С. Б. Сорочана і Л. В. Войтовича. Міністерство освіти і науки України; Львівський національний університет ім. І. Франка; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Львів: Вид-во "Апріорі", 2011. 880 с.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. - Тернопіль, 2015. - 125 с.
4. Історія держави та права : навч. посібн. / Д. Є. Забзалюк, В. С. Макарчук, В. Я. Марковський, В. Д. Яремчук, Н. Я. Рудий (Заг. ред. Д. Є. Забзалюка та В. Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
10. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
11. Савайда О.І, Мельник Н.В., Здреник І.В. Вплив візантійського права на формування та розвиток держави і права України-Руси. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №2. С.48-50.
12. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
13. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
14. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
15. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
16. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
16. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
17. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.
16. Treadgold W. Three Byzantine Provinces and the First Byzantine Contacts with the Rus'. *Harvard Uktainian studies*. 1989. Vol. XII. Pp.112-144.
17. Wagschal D. Law and legality in the Greek East : the Byzantine canonical tradition, 2015. 381-883.

ТЕМА 7. КОНСТИТУЦІЙНІ АКТИ І ФОРМУВАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ МОНАРХІЇ В АНГЛІЇ (1640-1918).

(2год.)

Методичні вказівки:

Дана тема передбачає вивчення основних конституційних актів Англії даного періоду, з'ясування особливостей формування і розвитку конституційної монархії і парламентаризму

в Англії. Для розуміння і аналізу змісту конституційних актів необхідно показати соціально-економічні і політичні умови, в яких ці акти видавались.

Для вивчення питань теми необхідно з'ясувати особливості буржуазної революції, охарактеризувати республіку в Англії (1649-1658 рр.), показати причини її падіння, причини і наслідки "Славної революції" 1688р., формування і специфіку політичних угруповань торі і вігів, їх перетворення в політичні партії консерваторів і лібералів, чартистський рух та утворення лейбористської партії, проведення перших демократичних реформ виборчого права.

На базі соціально - економічних та політичних відносин необхідно розкрити суть англійської конституційної монархії, формування парламентського політичного режиму, перетворення Англії в світову державу з великими колоніальними володіннями, джерела і суть її правової основи в цей період.

Питання для вивчення:

1. Причини, етапи і особливості англійської буржуазної революції ХУІІ ст.
2. Характеристика державно - правових актів у ХУІІ ст.
 - а) Петиція про право 1628р.;
 - б) Трирічний акт 1641.
3. Проголошення та суспільно-політичний устрій республіки (1649-1658рр.).

Конституційні акти:

- а) Знаряддя правління 1653 року - конституція Англійської республіки.
 - б) Прийняття та характеристика "Габеас корпус акту" 1679 р.
4. "Славна революція" 1688 -1689 рр. Конституційні акти:
 - а) Біль про права 1689 року;
 - б) Акт про престолонаслідування 1701 року.
4. Характерні риси державно-правового розвитку Англії кінця ХУІІ -ХІХ ст.
5. Причини, зміст і оцінка парламентських реформ 1832 та 1867 року.
6. Суть і значення чартистського руху в Англії.
6. Утворення і суть партій лібералів, консерваторів та лейбористів.
7. Реформа парламенту Англії 1911 року.
8. Джерела та суть права Англії після буржуазної революції. Судова система.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2015.

3.Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.

4.Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

5.Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

6.Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.

11.Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. К.: Атіка, 2000.

12.Стеценко Н.С. Законодавство Англійської буржуазної революції XVII ст. щодо конфіскації та продажу церковних земель. Матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції». Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Х.: ФОП Бровін О.В., 2019. С.93.-94.

13.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.:Ін Юре, 2003.

14.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

15.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

16.Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

17.Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

18.Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

19.Mooers C. The making of Bourgeois Europe: Revolution and the Rise of Capitalism in England, France and Germany. 1991, 218 p.

20.Sturza M. The London Revolution 1640-1643. 2022. 256 p.

Контрольні питання:

1.Охарактеризуйте соціально-економічні, політичні та ідеологічні передумови англійської буржуазної революції ХУІІ ст.

2.Оцініть вплив громадянських воєн 1642 - 1646р.р. та 1648р. на державотворчі

процеси в Англії.

3.Обґрунтуйте причини реставрації монархії в Англії.

4.Вкажіть особливості формування партійної системи Англії.

5.Які наслідки чартистського руху для англійського державотворення?

6.Оцініть особливості розвитку англійської судової системи за період з 1640 до 1918 року.

ТЕМА 8. УТВОРЕННЯ ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

США (1776-1918 рр.)

(4 год.)

Методичні вказівки:

Мета вивчення теми - вивчити економічні і соціально-політичні передумови утворення держави США , її формування і конституційний розвиток. В центрі уваги є Конституція США 1787 року, її зміст, аналіз і характеристика, історичний розвиток. Для з'ясування теми треба вивчити ряд конституційних актів, зокрема Декларацію незалежності США 1776 р., Статті Конфедерації 1781 року, поправки до конституції США ознайомитись з особливостями соціально-економічного і державно-правового розвитку країни.

До важливих питань теми належать особливості розвитку США в першій половині XIX ст., громадянська війна, утворення і роль політичних партій США -Демократичної і Республіканської, зміст "Чорних кодексів" , розвиток різних політичних і профспілкових структур США. Тоді виникають й різні антидемократичні, расистські організації у країні-суд Лінча, Ку-Клус-Клан і т.п.

Питання для вивчення:

1 заняття

1.Економічне і політичне становище американських колоній Англії.

2.Причини, хід та оцінка війни за незалежність.

3.Декларація незалежності 1776 р і утворення США.

4.Статті конфедерації 1781 р., їх характеристика.

5.Розробка та прийняття конституції США, її структура, основні принципи, оцінка.

6.Характеристика конституції США 1787р.:

а) законодавча влада;

б)виконавча влада;

в) судова влада та інші положення конституції.

2 заняття

1.Перший цикл поправок до Конституції США (1-12 поправки).

- 2.8.Громадянська війна 1861-1865 рр. Законодавство періоду громадянської війни.
- 3.Економічні та політичні наслідки громадянської війни. Другий цикл поправок до конституції США (13-15).
- 4.Реконструкція Півдня. Виникнення Ку-клус-клану, суду Лінча. "Чорні кодекси".
- 5.Утворення та діяльність республіканської та демократичної партій.
- 6.Соціально-політичний розвиток країни кінця XIX ст. - початку XX ст. Закон Шермана 1890 р.

Контрольні питання:

- 1.Проаналізуйте передумови зародження США.
- 2.Охарактеризуйте наслідки війни за незалежність для США та Великобританії.
- 3.Охарактеризуйте характер взаємовідносин між окремими штатами у період до прийняття Конституції США.
- 4.Охарактеризуйте основні принципи, закріплені в Конституції США.
- 5.Назвіть основні причини внесення поправок до Конституції США.
- 6.Які фактори зумовили становлення двопартійної системи у США?
- 7.Охарактеризуйте напрями державної політики президента Лінкольна у період громадянської війни.
- 8.Вкажіть основні причини громадянської війни у США.
- 9.Які фактори зумовили перемогу Північних штатів у громадянській війні?
10. Охарактеризуйте перешкоди на шляху реконструкції Півдня.

Література:

- 1.Американська демократія і незалежність України / За ред. Р.Борковського. - Львів: Слово, 1992. - 101с.
- 2.Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
- 3.Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
- 4.Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
- 5.Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
- 6.Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
- 7.Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. -Львів: Світ, 2006.

- 8.Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки. - К.: Веселка, 1993.
- 9.Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка,2000.
- 10.Реміні Р.Коротка історія США, К: Віват, 2022. 496 с.
- 11.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
- 12.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
- 13.Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
14. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
- 15.Creating the United States URL: <https://www.loc.gov/exhibits/creating-the-united-states/founded-on-a-set-of-beliefs.html>
- 16.Historical documents. URL: <https://www.usa.gov/historical-documents>.

ТЕМА 9. ДЕРЖАВА І ПРАВО ФРАНЦІЇ В ПЕРІОД 1789-1870 рр.

(4 год)

Методичні вказівки:

Завданням студентів є вивчити причини, рушійні сили, етапи і результати Французької буржуазної революції 1789 року , становлення і форми державності у Франції в період 1789 - 1870 рр. Зверніть увагу на вивчення змісту і характеристику основних законодавчих актів того часу, зокрема Конституцій 1791, 1793, 1795, 1799, 1848 років.

Важливим є питання про державний лад і політичний режим в період якобінської диктатури , період Другої республіки, Першої та другої імперій у Франції.

Необхідно зрозуміти історичне значення Великої французької революції, історичне значення якобінської диктатури, Паризької комуни та інших форм держави, які виникали в наступні роки, кодифікацій та характерних рис права.

Питання для вивчення:

1 заняття

- 1.Причини, рушійні сили і етапи буржуазної революції у Франції.
- 2.Декларація прав людини і громадянина 1789 року, її зміст і характеристика.
- 3.Прийняття, зміст, оцінка першої конституції Франції 1791 року.
- 4.Встановлення якобінської диктатури. Декларація прав людини і громадянина та конституція 1793 року.
- 5.Державний устрій якобінської диктатури.

6. Основні соціально-економічні і політичні перетворення якобінців.

7. Історичне значення і оцінка якобінської диктатури.

2 заняття

1. Термідоріанський переворот 1794 року, конституції 1795 та 1799 років. Період консулату.

2. Утворення та суспільно-політичний устрій імперії Наполеона Бонапарта.

3. Кодифікації права:

а) Цивільний кодекс 1804 р.;

б) Торговельний кодекс 1807 р.;

в) Кримінальний кодекс 1810 р.

4. Липнева революція 1830 р.

5. Друга республіка у Франції. Конституція 1848 року.

6. Друга Імперія (1852 - 1870 рр.).

7. Історія Паризької комуни.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте цілі французької буржуазної революції.

2. Охарактеризуйте повноваження Національних зборів Франції.

3. Проаналізуйте наслідки якобінської диктатури.

4. Вкажіть причини та передумови Термідоріанського перевороту.

5. Здійсніть порівняльний аналіз змісту французьких конституцій 1789, 1795 та 1799 років.

6. Визначте умови становлення імперії Наполеона Бонапарта.

7. Визначте основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики Наполеона Бонапарта.

8. Охарактеризуйте причини реставрації династії Бурбонів.

9. Охарактеризуйте структуру державного апарату в період Другої французької республіки.

10. Охарактеризуйте особливості періоду "Ста днів" та його місце в історії французького державотворення.

Література:

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Серія "Історія країн світу". Львів: вид-во УКУ, 2002. 412 с.

2. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.

3. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ :

Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

4. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

5. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.

6. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.

7. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.

8. Дейвіс Н. Європа. Історія / Пер. з англ. – К., 2006.

9. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.

10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.

11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.

12. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

13. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

14. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій. - К., 1997.

15. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

16. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

17.

18. Liberty, Equality, Fraternity: Exploring the French Revolution. URL: <https://revolution.chnm.org/>

19. Mooers C. The making of Bourgeois Europe: Revolution and the Rise of Capitalism in England, France and Germany. 1991, 218 p.

ТЕМА 10. ДЕРЖАВА І ПРАВО США В НОВІТНІЙ ПЕРІОД ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

(2 год.)

Методичні вказівки:

Вивчення історії державно-правової о розвитку США в сучасний період має велике значення, оскільки це одна з найбільш розвинених, з оригінальними державно-правовими інститутами та давніми демократичними традиціями держава. Завданням даного семінару є висвітлення соціально - економічного і політичного розвитку країни (період після Першої світової війни до наших днів), важливих змін в державному устрої і політичному режимі за цей час.

Під час підготовки до семінару студенту треба уважно вивчити першоджерела, зокрема, ще раз прочитати конституцію США, знати зміст і значення усіх поправок до неї, показати застосування конституції на практиці. Зверніть увагу на такі тенденції розвитку державного життя, як централізації державного апарату, посилення президентської влади тощо. Поясніть причини появи у післявоєнний час антидемократичного законодавства, спробуйте розкрити суть і шляхи розвитку американської демократії в сучасний період, порівняти її з процесом становлення демократії в Україні, можливість і доцільність запозичення суспільно-політичного, державно-правового досвіду такої потужної країни, як США.

Питання для обговорення:

1. Характерні риси економічного і політичного розвитку США після 1-ї світової війни.
Криза 1928 - 1932 рр.

2. "Новий курс " президента Рузвельта:

- а) в галузі промисловості, сільського господарства та фінансовій;
- б) в галузі соціальної та політичній . Закон Вагнера 1935 р.

Поправки до конституції США (16-21).

3. Законодавство періоду так званої холодної війни:

- а) профспілкове законодавство: Тафта - Хартлі (1947 р.) та Лендрама Гріффіна (1959 р.);
- б) антикомуністичні закони : закон Сміта 1940 р.; закон Маккарена-Вуда 1950 р.; закон Хемфрі-Батлера 1954 р.

4. Основні напрями в розвитку державно-правової системи США в післявоєнний період:

- а) посилення президентської влади;
- б) роль Конгресу США в державному житті;
- в) роль Верховного суду США.

5. Характеристика виборчого права у США.

6. Подальші зміни Конституції США (22-26 поправок): їх причини, суть, значення.

7. Державо і право США в ХХІ ст.

Контрольні питання:

Вкажіть причини та форми прояву економічної кризи у США в 1928 – 1932 рр.

Які наслідки спричинили реформаційні заходи Президента Рузвельта у фінансовій сфері?

Вкажіть причини внесення 16-26 поправок до Конституції США.

Перерахуйте причини прийняття антикомуністичного законодавства у США.

Охарактеризуйте основні напрями централізації державного апарату США.

Охарактеризуйте судову систему США.

Охарактеризуйте особливості виборчого процесу США.

Проаналізуйте основні напрями сучасної внутрішньої і зовнішньої політики США.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / В. Ластовський. – К.: КНУКіМ, 2017. – 195 с.
8. Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макарчук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є. Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
9. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.

12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
13. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
14. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
15. Шевченко О. О. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій.-К., 1997.
16. Ціватий В. Зовнішня політика і дипломатія США XXI століття: інституційно-кадровий аспект. *Американська історія і політика*. 2016. С.244-251.
17. President Franklin Delano Roosevelt and the New Deal. URL: <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/great-depression-and-world-war-ii-1929-1945/franklin-delano-roosevelt-and-the-new-deal/>
18. Roosevelt and the New Deal. URL: <https://www.ncpedia.org/anchor/roosevelt-and-new-deal>

ТЕМА 11. ВЕЙМАРСЬКА РЕСПУБЛІКА. ВСТАНОВЛЕННЯ ТА КРАХ НАЦИСТСЬКОЇ ДИКТАТУРИ В НІМЕЧЧИНІ.

(2 год)

Методичні вказівки:

В Німеччині було встановлено нацистську диктатуру, яка вважається однією з найбільш реакційних і шовіністичних державних утворень. Необхідно дати характеристику причин і суті демократичної революції в Німеччині, розкрити зміст Веймарської Конституції, розкрити соціальні корені нацизму, причини його становлення в Німеччині, показати особливості соціально-економічного та політичного розвитку Німеччини, які сприяли становленню диктатури, охарактеризувати особливості державного ладу та правової системи тогочасної Німеччини.

Студентам варто порівняти цей режим з іншими тоталітарними режимами, зокрема, сталінізмом, фашистським режимом Муссоліні в Італії, визначити складові становлення нацизму в державно-правовій сфері.

Питання для вивчення

1. Демократична революція в Німеччині 1918-1919 р.р., її особливості і значення.
2. Прийняття Веймарської Конституції. Державний устрій Німеччини за Веймарською Конституцією.

3. Виникнення політичних партій в Німеччині. Їх політичні програми.
4. Політична боротьба в Німеччині в 20-30 р. р. Прихід до влади нацистів.
5. Характеристика нацистської диктатури в Німеччині:
 - а) ліквідація демократичних прав і свобод, встановлення режиму терору і насильства, заборона політичних партій та організацій;
 - б) ліквідація парламентаризму, зміни в державному апараті;
 - в) ліквідація автономії земель;
 - г) апарат насильства (СА, СС, СД, гестапо та ін.).
6. Охарактеризуйте загальні особливості розвитку права нацистської Німеччини. Прояви расизму і ксенофобії в нацистському законодавстві.
7. Суд і судочинство в період нацистської диктатури.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте правове становище Німеччини після 1 світової війни.
2. Охарактеризуйте структуру Веймарської Конституції.
3. Вкажіть причини зародження нацизму в Німеччині.
4. Охарактеризуйте хід загарбницької політики гітлерівської Німеччини.
5. Охарактеризуйте наслідки поразки у II світовій війні для Німеччини.
6. Оцініть вклад в репресивні дії тоталітарної системи підрозділів СС.
7. Охарактеризуйте руйнування правової системи за правління А. Гітлера.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.
4. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
5. Дем'яненко Б. Л. Три моделі тоталітаризму: порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націонал-соціалізму. Монографія. - К., 2000.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
8. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / В. Ластовський. – К.:

КНУКім, 2017. – 195 с.

- 9.Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Аттіка, 2003.
- 10.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
- 11.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
- 12.Тищик Б. Й. Історія держави і права Німеччини (1917-1945).-Львів:ЛДУ,1973.-С. 3-67.
- 13.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
- 14.Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
- 15.Ширер У. Злет и падіння третього рейха. Т.1-2. К.: Наш формат, 2017. 704 с. 600 с.
- 16.Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.
- 17.Germany 1933: From democracy to dictatorship. URL: <https://www.annefrank.org/en/anne-frank/go-in-depth/germany-1933-democracy-dictatorship/>
18. Nazi Germany / J.Caplan (ed.). Oxford University Press. 2008.
- 19.Weimar Thought: A Contested Legacy. Oxford University Press. Peter E. Gordon (ed.), John P. McCormick (ed.). 2013.

ТЕМА 12. ДЕРЖАВА І ПРАВА ФРАНЦІЇ В XX-XXI СТОЛІТТІ

(2 год.)

Методичні вказівки:

Історія держави і права IV-тої і V-тої республік у Франції дуже характерна і повчальна, вона свідчить про гостру політичну боротьбу у країні. Прийняття конституції Франції у 1946 р. відбулося у складній післявоєнній ситуації, в обстановці боротьби широких народних мас за громадянські права та політичні свободи, за демократичні положення конституції, за збереження демократичних інститутів виборчого права, за представництво у парламенті і в органах місцевого самоврядування. Перехід від IV-тої до V-тої республіки у Франції свідчить про певне падіння ролі парламенту, підпорядкування його виконавчій владі, про зростання ролі глави держави і уряду.

Завданням для студентів є вивчення питань історії розвитку і суті державно-політичних і правових інститутів однієї з найбільших і найвпливовіших країн Європи, можливості їх використання у державно - правовому розвитку, становленні правової держави в Україні.

Питання для вивчення:

1. Франція після Першої світової війни. Народний фронт.
2. Друга світова війна, поразка Франції у війні з гітлерівською Німеччиною. "Держава Віші".
3. Визволення Франції від гітлерівської окупації і прийняття конституції IV-ої Республіки (1946 року).
4. Структура, зміст і характеристика Конституції Франції 1946 року.
5. Причини і суть змін до Конституції в період 1947-1957 рр.
6. Прийняття конституції Франції 1958р., її зміст і оцінка.
7. Наступні зміни державного устрою і політичного режиму V республіки у Франції.
8. Партійна система у Франції.
9. Державний устрій і політичний режим Франції у кінці XX на початку XXI ст.

Контрольні питання:

1. Які фактори зумовили утворення держави Віші?
2. Проаналізуйте наслідки Другої світової війни для державно-правового розвитку Франції.
3. Здійсніть порівняльний аналіз французьких конституцій 1946 та 1958 років.
4. Які причини падіння ролі французького парламенту?
5. Охарактеризуйте напрями державної політики Шарля де Голля.
6. Охарактеризуйте напрями державної політики Франції на сучасному етапі.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цвєткова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

6. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / В. Ластовський. – К.: КНУКіМ, 2017. – 195 с.
7. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
8. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
9. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
10. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
15. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка. -К.: Вид-во Ін Юре, 2002. -716 с.
16. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К.: Каравела, 2008.
17. Huber J., Martinez-Gallardo C. Cabinet Instability and the Accumulation of Experience: The French Fourth and Fifth Republics in Comparative Perspective. *British Journal of Political Science*, Vol. 34 , Issue 1 , January 2004 , pp. 27 – 48.
18. Dine P. Une soutenance de synthèses: Competing histories of the French retreat from empire. *Modern & Contemporary France*. 1993. Vol.1. Issue 1, pp. 45-48.
19. Northcutt W. Historical Dictionary of the French Fourth and Fifth Republics, 1946-1991. 1992.

ТЕМА 13. ДЕРЖАВА І ПРАВО ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (1918 - ДО СЬОГОДЕННЯ)

(2 год)

Методичні вказівки:

Політико - правовий та державний досвід однієї з найстаріших держав Європи - Великобританії - має велике значення для аналізу сучасної державності в цілому. Вона входить у десятку ведучих країн світу і основні проблеми характерні для неї, представляють собою значні за своїми масштабами прояви глибинних тенденцій, властивих сучасним державам взагалі.

При вивченні цієї теми необхідно звернути особливу увагу на з'ясування основних тенденцій державно - правового розвитку країни у XX ст., на суть виборчих законів, роль політичних партій у соціально-політичній структурі країни; дати аналіз, оцінку державно-правових явищ та інститутів, показати їх соціальну значимість, розкрити суть і шляхи

формування правової основи держави, зміст основних галузей та інститутів права, які у значній мірі відрізняються від континентальних.

Питання для вивчення:

1. Характерні риси та основні напрямки державно - правового розвитку Великобританії після першої та другої світових воєн.
2. Державний устрій Великобританії:
 - а) парламент, його реформа у 1949р.;
 - б) уряд;
 - в) королівська влада.
3. Британська Колоніальна імперія. Вестмінстерський Статут 1931 р.
4. Партійна система Великобританії.
5. Зміни у виборчому праві. Виборчі реформи 1918, 1928, 1949, 1969 рр.
6. Державотворення у Великобританії після Другої світової війни.
7. Характерні джерела та основні риси права Великобританії. Соціальне законодавство.
8. Брекзйт. Великобританія без ЄС.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте особливості державотворення у Великобританії у міжвоєнний період.
2. Проаналізуйте умови становлення багатопартійної системи Великобританії.
3. Визначте напрями колоніальної британської політики у міжвоєнний період.
4. Які фактори вплинули на розвиток британського виборчого законодавства?
5. Визначте роль королівської влади на сучасному етапі.
6. Охарактеризуйте основні напрями державної політики Великобританії на сучасному етапі.

Література:

1. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. -К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.
4. Кривошея І., Барвінок О. Історія Великої Британії. К.: КНТ, 2019. 206 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

7. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. / В. Ластовський. – К.: КНУКіМ, 2017. – 195 с.

8. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.

9. Тетарчук І. В., Дяків Т. С. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

10. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

11. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

12. Britain in the 20th Century - Progress and Decline: The Character of Twentieth Century Britain. URL: [https://www.gresham.ac.uk/watch-now/britain-20th-century-progress-and-decline-character-](https://www.gresham.ac.uk/watch-now/britain-20th-century-progress-and-decline-character-twentieth?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=19975578621&utm_content=148918386660&utm_term=&gad_source=1&gclid=CjwKCAiAudG5BhAREiwAWMlSjGkmMlMChtMpSyhgG3dZcjYnGSwA5ve1WNXuRWmhkNYaS9MfpUzKMB0COZgQAvD_BwE)

[twentieth?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=19975578621&utm_content=148918386660&utm_term=&gad_source=1&gclid=CjwKCAiAudG5BhAREiwAWMlSjGkmMlMChtMpSyhgG3dZcjYnGSwA5ve1WNXuRWmhkNYaS9MfpUzKMB0COZgQAvD_BwE](https://www.gresham.ac.uk/watch-now/britain-20th-century-progress-and-decline-character-twentieth?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=19975578621&utm_content=148918386660&utm_term=&gad_source=1&gclid=CjwKCAiAudG5BhAREiwAWMlSjGkmMlMChtMpSyhgG3dZcjYnGSwA5ve1WNXuRWmhkNYaS9MfpUzKMB0COZgQAvD_BwE)

13. The British Constitution in the Twentieth Century. Vernon Bogdanor (ed.). 2004. 812 pp.

14. The evolution of Parliament. URL: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/>

15. Britain since 1945. URL: <https://britizen.uk/study-guide/chapter-3/britain-since-1945>

16. 20th Century British History URL: <https://www.gale.com/20th-century-british-history#primary-source-archives>

ТЕМА 14. ДЕРЖАВА І ПРАВО ІТАЛІЇ (1918 - до сьогодні)

(2 год)

Методичні вказівки:

Вивчення історії держави і права Італії в новітній період є надзвичайно важливим хоча б тому, що саме в цій державі зародився фашизм - одна з форм репресивно - терористичної диктатури.

Готуючись до вивчення теми, необхідно зосередити свою увагу на характерних особливостях розвитку держави після Першої та Другої світових воєн, а саме: на шляхи подолання політичної та економічної кризи після Першої світової війни та зародження фашизму; розкрити особливості італійського фашизму та причини його краху; з'ясувати

умови та процес прогресивних перетворень в соціально-економічній сфері після прийняття Конституції 1947 р.; усвідомити роль політичних партій Італії щодо державотворчих процесів. Студентам також важливо оцінити особливості сучасної Італії як обласної держави через її значну дезінтегрованість і проблеми між Півднем і Північчю.

Питання для вивчення:

1. Характерні риси та основні напрями державно - правового розвитку Італії після Першої світової війни:

- а) криза конституційної монархії;
- б) виникнення фашистського руху;
- в) прихід до влади фашистів.

2. Характеристика фашистської диктатури в Італії:

- а) уряд Муссоліні;
- б) становище парламенту в системі органів держави;
- в) органи місцевого самоуправління;
- г) створення інститутів тоталітарної фашистської держави;
- д) зміни у виборчій системі;
- ж) формування репресивного апарату;
- з) зовнішня політика фашистського режиму.

3. Падіння фашистського режиму.

4. Встановлення республіки. Конституція 1947 року:

- а) вибори до Установчих зборів;
- б) прийняття Конституції.

5. Система органів державної влади і управління за Конституцією 1947 року:

- а) парламент;
- б) президент;
- в) уряд;
- г) система органів правосуддя;
- д) автономія місцевого самоуправління та органи управління на місцях.

6. Державний устрій і політичний режим Італії у кінці XX на початку XXI ст.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте наслідки Першої світової війни для італійського державотворення.

2. Які фактори спричинили кризу конституційної монархії в Італії?

3. Вкажіть причини зародження фашизму в Італії.

4. Охарактеризуйте форми взаємодії уряду Муссоліні з гітлерівською Німеччиною.

5. Які наслідки для Італії спричинила політика Муссоліні?
6. Охарактеризуйте особливості формування італійського парламентаризму у повоєнний період.
7. Охарактеризуйте проблеми державотворення в Італії на сучасному етапі.

Література :

- 1.Адамович С. Між унітаризмом та федералізмом: зарубіжний досвід регіонального розвитку. Політологічні та соціологічні студії. Зб. наукових праць. Т.IX. Чернівці: Букрек, 2010. С.39-54.
- 2.Бостан Л. М., Бостан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
- 3.Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 6-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
- 4.Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.
- 5.Історія держави та права : навч. посібн. / Д.Є. Забзалюк, В.С. Макарчук, В.Я. Марковський, В.Д. Яремчук, Н.Я. Рудий (Заг. ред. Д.Є.Забазалюка та В.Я. Марковського) ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 438 с.
- 6.Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цвєткова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
- 7.Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
- 8.Конституції країн парламентської демократії: Навч. Посіб. - К., 1992. - С 36-64.
- 9.Козинець О.Г., Кравченко О.В. Зовнішньополітична діяльність фашистської Італії в 1918–1939 рр. *Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №1. С.28-30.*
- 10.Муссоліні Б. Доктрина фашизму. URL: <https://hainyzhnyk.in.ua/doc2/1932.Mussolini.php>
- 11.Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
- 12.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
- 13.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

14.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

15.Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

16.Constitution of Italy. URL:
<https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1947/en/13703>

17.The Italian Legal System: An Introduction, Second Edition (2nd edn) / M.A. Livingston, P.G.Montaneri, F. Parisi. 2015.